

Любомир СЕГІН, канд. філол. наук, доц.,
Національний університет "Києво-Могилянська академія",
Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1966-0773

МІКРОТОПОНІМИ АНТРОПОГЕННОГО ПОХОДЖЕННЯ СЕЛА ВЕЛИКІ ДІДУШИЧІ СТРИЙСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проаналізовано лексико-семантичні особливості мікротопонімів антропогенного походження села Великі Дідушичі Стрийського району Львівської області. У результаті дослідження 286 назв малих географічних об'єктів виділено 11 семантичних груп, у кожній із яких окреслено значення мотивувальних основ, їхню етимологію. З'ясовано, що серед досліджуваних назв домінують найменування, пов'язані з основами на позначення житлових, культурних, господарських та побутових споруд, які стали базою творення 43 власних назв різної структури. Виявлено, що найпродуктивнішими номенами є церква / дорога і ленія – відповідно 5 і 9 похідних.

Ключові слова: мікротопонім, апелятив, значення, географічний термін, твірна основа, стрижневе слово, компонент-означення.

Здавна Львівщина привертала увагу науковців у різних аспектах: історичному, фольклорному, культурному тощо. Цікавий цей регіон і для мовознавців. Одним із таких багатств краю є місцеві говірки. Проте вивчення діалектної лексики було б неповним, якби залишити без уваги власні назви, які є невід'ємною її частиною. Такими неофіційними онімами є й мікротопоніми, адже це назви, що використовують в усному спілкуванні та утворені народом за законами національного словотворення, в основах яких збереглися старовинні діалектні слова. За словами Д. Г. Бучка, "дослідження відапелятивних топонімів допомагає більш повно вивчати словниковий запас певного діалекту і мови в цілому попередніх століть, оскільки в топонімах краще, ніж у живій розмовній мові, зберігаються давні лексеми" [3, с. 260]. Дослідження власних назв Львівщини мають достатньо стійкі

традиції. У численних монографіях, дисертаційних працях науковці намагалися описати різні типи пропріативів: гідроніми, ойконіми, прізвиська, прізвища (С. Вербич, З. Купчинська, М. Наливайко, І. Фаріон, М. Худаш та ін.). Представники Львівської ономастичної школи (З. Купчинська, О. Мосур, О. Проць, Н. Сокіл, Н. Яніцька) вивчали й назви мікрооб'єктів регіону. Проте мікротопоніми села Великі Дідушичі охоплено частково, зокрема в додатках дисертаційного дослідження Н. Яніцької, яка вивчала такі найменування Стрийщини, виявлено близько 10 одиниць [8, с. 235–396], відповідно це не відображає цілісної картини структурно-семантичних особливостей мікротопонімів села, що й зумовлює **актуальність** статті.

Метою наукової розвідки є аналіз особливостей мікротопонімної номінації мікрооб'єктів антропогенного походження села Великі Дідушичі Стрийського району Львівської області.

Матеріалом для розвідки слугували 286 мікротопонімів, зібрані шляхом опитування корінних жителів села.

Як відомо, мікротопоніми є тими назвами, які зберігають у собі історичне минуле села. Ці особливості малих географічних назв можуть бути з'ясовані в процесі семантичного аналізу мікротопонімної лексики. Основою таких найменувань досить часто є географічні терміни, які наповнюють мікротопоніми змістом. Дослідження таких назв є важливим, оскільки вони сформовані на базі стародавніх українських діалектів, увібрали мовні традиції праслов'ян і продовжували розвиватися завдяки розширенню лексичних значень наявних мовних одиниць відповідно до нових історичних і культурних вимог місцевої людності [4, с. 15].

Мікротопоніми антропогенного походження становлять значну частину онімів досліджуваного села (48,7% від загальної кількості). У межах відапелятивних мікротопонімів виділяємо підгрупи залежно від типу апелятива, який покладено в основу назви.

1. Мікротопоніми, основи яких позначають спосіб освоєння, обробітку земель. Як відомо, землеробством люди займалися здавна. У мікротопонімах відображено спосіб освоєння нових земель та обробітку орних угідь.

Апелятив *перекіп* в українській термінології виражає розлогу семантику: 'перекопане поле' [ВТССУМ, с. 728; Марусенко, с. 240],

'рів' [Онишкевич, II, с. 51], 'поле, засіяне травою' [Данилюк, с. 70]. Такий спосіб обробітку землі став підґрунтям для утворення локального оніма *Перекіп* (поле).

Номен *пóруб* в одному зі значень 'місце, де повирубано дерева' [Грінченко, III, с. 355], 'місце, на якому вирубано ліс для обробітку поля' [Габорак¹, с. 306], 'затоплений ліс' [Данилюк, с. 80], 'місце, де проводяться лісорозробки з повальним зрізуванням дерев' [Михальчук, с. 72] мотивує мікротопонім *Пóруб* (частина лісу).

Лексема *склад* з широкою амплітудою значень 1) 'грядка, зорана від середини до країв', 2) 'взагалі грядка', 3) 'колгоспна будівля для зберігання зерна' [Аркушин, II, с. 150] у плюральній формі стала базою мікротопоніма *Складі* (поле).

2. Мікротопоніми, основи яких містять указівку на частину від цілого. На території села зафіксовано чимало мікротопонімів, мотивованих основами на позначення одиниць виміру. Переважно в таких онімах збережена стара система вимірювання.

Номен *дорізка* у значенні 'земельна ділянка додана, дорізнана, приділена кому-небудь або до чого-небудь додатково за селом, у полі', пор., *придáток* 'прибавлення, прибавка' [Грінченко, III, с. 414], 'город, наданий до основного біля будинків або розміщений у полі' [Данилюк, с. 77], пор. *дорізній горód* – 'додатковий наділ' [Личук, с. 98], блр. діал. *дарэзкі*, мн., 'додакові наділи (нарізи) на полі до присадибних ділянок колгоспників' [Яшкін, с. 232]. В обстежуваному селі ця лексема виражена одним онімом: *Дорізка* (поле).

Апелятив *надáтки* функціонує зі значенням 'земельна ділянка додана, приділена кому-небудь або до чого-небудь додатково', пор., *придáток* 'прибавлення, прибавка' [Грінченко, III, с. 414], 'город, наданий до основного біля будинків або розміщений у полі' [Данилюк, с. 77] > *Надáтки* (поле).

В основі мікротопоніма *Пай* (земельна ділянка) лежить апелятив *пай* в одному зі значень 'земельна частка члена колективного сільськогосподарського підприємства (кооперативу, товариства) у складі земель, що належать цьому підприємству за правом колективної власності' [СУМ20, с. 2178], 'велика частина поля' [Личук, с. 200], 'ділянка поля' [Данилюк, с. 93].

Загальна назва *парцеля* 'дуже маленька ділянка (звичайно землі)' [СУМ, VI, с. 83] та споріднені з нею *парцеляція* 'розподіл на парцели (звичайно про землю)' [СУМ, VI, с. 83], 'земельна площа, розподілена на парцелі' [Худаш, с. 176] представлені в трьох пропріативах: *Парцелі* (ділянка сінокоосу), *Парцеляція* (частина села), *За Парцеляційов* (городи, поле).

Апелятив *піддільничкі* < *дільниця* 'ділянка' [СУМ, II, с. 306], 'ділянка землі, яку отримували син або дочка від батька' [Онишкевич, I, с. 220], 'межа між селом і полем' [ЕСУМ, II, с. 90] репрезентований онімом *Піддільничкі* (поле).

Лексема *різа* побутує зі значенням 'міра поля' [Шило, с. 226], 'міра поверхні ґрунту; розмірена частина поля на 3, 6 чи 20 моргів (залежно від місцевості); міра поля, частина ґрунту розміром в 4 морги' [Hrabec, s. 47] стала основою для трьох мікротопонімів: *Друга Різа* (полоса поля, розбита на ділянки, парцелі), *Перша Різа*, *Трета Різа*.

Номен *четвертіна* < *чверть* 'четверта частина', 'старовинна міра довжини' [ЕСУМ, VI, с. 288], 'одна з чотирьох рівних частин, на які ділиться ціле' [СУМ, XI, с. 288] формує такі найменування села: *Кісні Четвертини* (сінокіс), *Орні Четвертини* (поле), *Четвертини* (поле).

Лексема *шмат* 'ділянка поля' [Данилюк, с. 144] – твірна база мікротопоніма *Шмат* (ділянка).

3. Мікротопоніми, основи яких містять указівку на межі земельних наділів. Серед зібраного матеріалу виявлено й утворення, основи яких окреслюють межі земельних площ.

Географічний термін *граніця* 'межа' [ВТССУМ, с. 196], 'межа, лінія, яка замикає простір села, краю', 'купа каміння на полі' [Рудницький, с. 21–22], 'кінець села' [Личук, с. 81], 'межа (перев. між наділами землі, між селами)' [Дидик-Меуш, с. 70] мотивує мікротопонім *Граніці* (межа між осадами, ґрунтами, городами). Н. Сокіл цей мікротопонім відносить до найменувань на окреслення підвищеного рельєфу на тій підставі, що давні границі позначали насипами, каменями [7, с. 37].

Стрижневим компонентом 9 мікротопонімів *Базикова Ленія* (просіка), *Божикова Ленія* (просіка), *Ксьондзова Ленія* (просіка), *Перша Пánська Ленія* (просіка), *Друга Пánська Ленія* (просіка),

Трета Пánська Ленія (просіка), *Чорновúсова Ленія* (просіка), *Ширóка Ленія* (просіка) фіксуємо апелятив *ленія* < пол. *lepija* в одному зі значень 'просіка' (в лісі), 'межа', в українських реаліях ототожнюється із 'межею між городами або ділянками лісу; вузькою межевою дорогою між полями' [ЕСУМ, III, с. 221], 'смугою, справжньою або уявною, яка визначає межу, границю чогонбудь' [ВТССУМ, с. 491], 'штучно прокладена рівна дорога в лісі, яка служить також для поділу на сектори з господарською метою' [Худаш, с. 138], 'лісова просіка' [Габорак¹, с. 882], 'стежка в лісі за просікою' [Шило, с. 161].

Пропріативи *Друга Шнелька* (просіка), *Перша Шнелька*, *Трета Шнелька* мотивовані незасвідченою лексемою *шнелька* (ймовірно, цей апелятив має значення 'межа між ділянками лісу').

4. Мікротопоніми, основи яких указують на призначення та використання площі. Мікротопонімікон села Великі Дідушичі репрезентує 19 найменувань, мотивованих апелятивами, які вказують на спосіб використання земельних угідь.

Номен *бульбівка* в селі вживають зі значенням 'поле після збирання картоплі', пор., *бульбиско* 'поле з-під картоплі' [Аркушин, I, с. 36] та засвідчений у пропріативі *Бульбівка* (поле).

Географічний термін *вігін*, що трактують як 'простора вільна земля біля села або в селі, куди виганяють пастися худобу, птицю' [СУМ, I, с. 373], 'дорога між хатами, якою виганяють худобу на пашу' [Онишкевич, I, с. 98], 'луг, де випасають корів' [Данилюк, с. 23], реалізується на території села в 3 мікротопонімах: *Бáзиків Вігін* (дорога), *Зюньків Вігін* (дорога), *Сáбашів Вігін* (дорога).

Лексема *горóд* функціонує у значенні 'ділянка землі при садібі, здебільшого для вирощування овочів' [ВТССУМ, с. 192], 'оброблене поле' [Данилюк, с. 37], споріднений апелятив *городец* – 'грядка; квітник' [Шило, с. 95], 'земельна ділянка, призначена для вирощування овочів' [Личук, с. 78], 'квітник', 'грядка' [Онишкевич, I, с. 86], 'невелика присадибна ділянка' [Дидик-Меуш, с. 69] і представлені пропріативами *Горóд* (земельна ділянка), *Горóдец* (невелика земельна ділянка біля хати).

Апелятив *гунó* кваліфікують як 'обгороджене подвір'я' [Шило, с. 98], вочевидь, із *гумно́* 'подвір'я' [Шило, с. 98], лексема *грунт* репрезентована значенням 'земля, поле' [Онишкевич, I,

с. 196], 'поле', 'земельний наділ', 'залишена спадщина разом із земельним наділом', 'земельне майно' [Личук, с. 89], 'земельна ділянка' [Громко, с. 65], номінація *л́анка* – 'оброблене поле', 'ділянка поля' [Данилюк, с. 74], лексема *ні́вка* функціонує зі значеннями 'поле, підготовлене до обробітку' [Данилюк, с. 61], 'поле для користування', 'поле, пооране для посіву' [Рудницький, с. 26] < *ні́ва* 'ділянка або смуга землі, на якій ростуть хлібні культури або яка призначена для їх вирощування; поле' [СУМ, V, с. 409], апелятив *новина́* ототожнюють із 'уперше засіяним полем після розкорчовування; уперше засіяним полем' [ЕСУМ, IV, с. 107], 'вперше зорана земля' [Личук, с. 189]. Із розглянутими основами зафіксовано по одному мікротопоніму: *Гуно́* (обгороджена частина осади), *Грунт* (земельна ділянка), *Ланка* (поле), *Нивкі́* (поле), *Новина́* (вперше засаджене, засіяне поле після кількох років сінокосу).

Лексема *обі́стя* побутує зі значенням 'подвір'я з будинками' [Шило, с. 76], 'селянська садиба; хата з господарськими будівлями без городу' [Дзєндзелівський УЗЛП, с. 95]. Уважають, що апелятив *обі́стя* мав первинне значення 'те, що обійдено, обведено на знак привласнення' [ЕСУМ, VI, с. 134]. Із розглянутою основою зафіксовано дериват *Обі́сте* (територія подвір'я).

Номен *оса́да* вживається зі значенням 'подвір'я з будівлями; садиба' [Шило, с. 190], 'ділянка землі навколо хати; садиба' [Аркушин, II, с. 16], пор. *оса́джувати* – звич. (хозяйство) 'давати', 'дарувати' – "Батько молодого на запит сватів: на що ви єго осаджуєте, відповідає: осаджую єго на свою відчизнину, але як він осідає на маєтку, то мусит вітця і маму шанувати, решту дітей повінувати" [Онишкевич, II, с. 25]: *Оса́да* (ділянка для будівництва).

Апелятиви *па́ши*, *пасо́виско* кваліфікують як 'луг, де випасають корів' [Данилюк, с. 69], *па́ша* 'те саме, що *пасови́ще*' [СУМ, VI, с. 104], 'зелена рання трава; на пашу – на пасовисько' [Гуц., с. 134], 'рівнинна місцевість, вкрита трав'янистою рослинністю' [Личук, с. 204], 'луг, де випасають корів' [Данилюк, с. 97]. У зібраних матеріалах виявлено такі мікротопоніми: *Па́нська Па́ши* (пасовище за Вербиною), *Пасо́виско*, *Па́ши*.

Номен *про́гін* на позначення 'дороги між полями для прогону скота' [Грінченко, III, с. 461], 'місця серед городів, де женуть

корів на пасовище' [Аркушин, II, с. 93], 'місця, де пасеться худоба', 'вулиці, якою виганяють худобу на пашу' [Онишкевич, II, с. 151], 'дорога' [Шийка, с. 92] ужита в мікротопонімі *Прогін* (виїзд із двору).

Лексема *сінож'ятки* зі значенням 'місце відведене для косіння трави на сіно' [СУМ, IX, с. 227], 'луг, де косили траву на сіно' [Дидик-Меуш, с. 224] мотивує мікротопонім *Сінож'їтки* (сінокіс на схід від дороги на Угільну).

5. Мікротопоніми, основи яких позначають промисли, способи ведення домашнього господарства. Крім вирощування різних культур, у селі займалися й іншими видами господарської діяльності: розводили корів, коней, свиней, перепродували худобу, різали тварин на м'ясо, виготовляли різний реманент для обробітку землі. Для цього були всі необхідні умови: наявність водойм, достатня кількість дощів, природні пасовища. Про що свідчать і мікротопоніми села: *Кошіра*¹ (обгороджене пасовище для коней), *Конюшні* (стайня), *Свинярник* (будівля), *За Ф'єрмов* (поле), *Долішна Ф'єрма*, *Горішна Ф'єрма*. Корови, коні, свині були сировиною для приготування їжі, харчової промисловості: *Б'ойні* (місце) < *б'ойня* 'спеціально устатковане приміщення для забою худоби; різниця' [СУМ, I, с. 212].

Домашнє господарство не могло обійтися без ножів, сокир, серпів, борін тощо. Тому майже в кожному селі був коваль, а то й не один. Підтвердження цього знаходимо в описі Климентія Баб'яка, батько якого був священником у Великих Дідушичах до 1944 року: "В селі працювали три ковалі: Іречин, Пукальський і Савицький, які оженившись з українками – українізувалися і ходили до церкви. Вони займалися головно підковуванням коней. В їхніх кузнях кувалися також вози, вироблялися обручі до бочок і відер та направлялися плуги, борони та інше рільниче знаряддя" [1, с. 182–183]. Апелятив *кузня* зі значенням 'майстерня, де обробляють метал куванням' [СУМ, IV, с. 386] став основою мікротопоніма *Кузня* (місце).

¹ Походження та поширення апелятива *кошара* в межах карпатських діалектів та в слов'янських і балканських мовах дослідила Надія Пашкова [Пашкова 2020].

Окремі оніми свідчать, що в селі займалися виготовленням горілки: *Гуральні* (місце між Соколовом і Вербиною (ближче до Соколова), де колись була гуральня, але згоріла) < *гуральня* 'горілчаний завод' [Грінченко, I, с. 352].

Оскільки в селі розводили худобу, то й перепродували її, про що свідчить мікротопонім *Торговиці* (поле від Постерунка до Ростоки (до містка), де продавали худобу). Це найменування виникло з апелятива *торговиця* зі значенням 'місце, де торгують скотом; базар' [Грінченко, IV, с. 275], 'місце, де продавали худобу' [Онишкевич, II, с. 296]. 'місце, де продавали тільки худобу, свині, коні, вівці, телята, кози' [Габорак², с. 805], 'місце, де відбувалися торги, ярмарки' [Худаш, с. 250].

Атрибутивні компоненти двох мікротопонімів (*Шевський Куток* (поле), *Шевська Дорога* (дорога)) указують на такий вид заняття, як шевство. З цього приводу К. Баб'як писав: "Жиди займалися торгівлею худоби і дробу, мали різню і крамниці. Частина спольщеного населення працювала у дворі, а інші були на державних роботах на пошті, поліції, при направі доріг і регуляції рік, а також займалися дрібним ремеслом (шевством, кравецтвом тощо). Довколишнє населення звало їх «шевцями»" [1, с. 447].

Розташування села серед лісових масивів зумовив розвиток ще одного промислу, який означений терміном *пилорáма* 'пристрій з електромотором для розпилювання колод на дошки' [СУМ, VI, с. 353] і відображений у мікротопонімі *Сахурóва Пилорáма*.

6. Мікротопоніми, утворені від лексем на позначення типу поселень. У досліджуваному селі зафіксовано низку мікротопонімів, пов'язаних із типом поселення.

Найбільше онімів виявлено від апелятива *кінець*, який тлумачать як 'крайній пункт...', а також те, що прилягає до такого пункту, межі' [ВТССУМ, с. 429], 'кінець, завершальна, остання частина села' [Габорак¹, с. 349]: *Горішній Конéц* (частина села з боку Волі Задеревацької), *Долішній Конéц* (частина села з боку Вербини), *Кіне́ц Селá*.

Ще одним традиційним і найбільш поширеним типом поселення в Україні є *селó* зі значенням 'центральна частина сільського поселення' [Габорак², с. 721], з яким пов'язані мікротопоні-

ми *Засело* (поле від Дзіндзі до школи), *За Селом* (поле). За словами білоруської дослідниці В. П. Лемтюгової, село відноситься до раних типів поселень (XIV–XVI ст.) [5, с. 3].

Мікротопонімікон села зберіг на своїй території й об'єкти з апелятивом *двір* зі значенням 'спеціально відведене місце (часто відгороджене)' та *дворіще* із семантикою 'місце, де була садиба', [Онишкевич, 1, с. 207], 'запустила ділянка, на якій у минулому була садиба' [СУМ, II, с. 224], які реалізуються в мікротопонімах *Дворіще* (поле між Окописком і Польським Цвинтарем, де колись була панська садиба), *Задв'їрі* (поле), *Фуражний Двір* (місце за фермою).

7. Мікротопоніми, основи яких указують на шляхи сполучення. У функції мікротопонімів у селі вживають і лексеми для опису шляхів сполучення та засобів переправ.

Апелятив *гостінець* в одному зі значень 'діал. великий битий шлях; шосе' [ВТССУМ, с. 193], 'бита дорога' [Онишкевич, I, с. 188], 'дорога з твердим покриттям' [Личук, с. 79], 'головна дорога в селі' [Дидик-Меуш, с. 70] став основою для мікротопоніма *Гостінець* (дорога).

Лексема *дорóга* позначає 'смугу землі, призначену для розміщення людей і транспорту' [Громко, 72] і представлена мікротопонімами *За Дорóгов* (поле), *Коло Дорóги* (пасовище), *Пицьова Дорóга* (дорога в Ростоці), *Шевська Дорóга* (дорога за Вербиною в напрямку Сукіля (навпроти Жидівського Цвинтаря), яка простягається до Охабу), *Яцикова Дорóга* (грунтова дорога навпроти Ксьондзової Лені).

Географічний термін *в'ївіз* зі значенням 'ділянка дороги, що має схил; узвіз' [ВТССУМ, с. 89], 'недовге, але круте підвищення на дорозі' [Марусенко 220], 'невеликий, але крутий підйом дороги' [Худаш, с. 35] є складовою частиною мікротопоніма *Шаріїв Вивіз*.

Загальні назви *міст, місток* зі значенням 'споруда для переїзду або переходу через річку, залізницю, автомагістраль, яр і т. ін.' [СУМ, IV, с. 749] виражені в онімах *Під Мостом* (місце купання біля автомобільного мосту через річку Сукіль), *За Містком* (поле).

Аналізована територія вирізняє й номінацію *л'івка* – 'кладка через воду (рів, струмок)' [Аркушин, с. 275], 'міст для переходу через воду', 'дерев'яна кладка', 'вузька кладка тільки для перехо-

ду' [Личук, с. 157] – у функції мікротопоніма *Лавка* (дерев'яний міст через річку Сукіль для людей і легкого транспорту).

Апелятив **поворót** означає 'місце, де що-небудь (дорога, вулиця і т. ін.) повертає, відхиляється вбік' [СУМ, VI, с. 691] сформував на досліджуваному терені мікротопоніми *Малодідушицький Поворót* (поворот на село Малі Дідушичі), *На Малодідушицькому Поворóті* (зупинка).

8. Мікротопоніми, похідні від апелятивів на позначення житлових, культурних, господарських та побутових споруд. На досліджуваній території зафіксовано 43 найменування, що становить 15 % від загальної кількості. У межах аналізованої групи виокремлюємо низку онімів села, основи яких пов'язані з **сферою обслуговування**: *Аптéка* (будинок і територія навколо нього), *Бар* (невелике кафе), *Буфét* (будинок і територія навколо нього), *Ветлікарні* (будинок і територія навколо нього), *Горішний Магазін* (магазин), *Долішний Магазін*, *Залізний Магазін*, *Канто́ра* (будівля), *Коло Горішнього Магазину* (зупинка), *Коло Сільради* (зупинка), *Лікарні* (будинок і територія навколо нього), *Пекáрні*, *Перукарні*, *Пи́церія*, *Постеру́нок* (місце), *Сільрада*, *Шве́йна*; з **освітою та вихованням**: *Дитсадóк* (будинок і територія навколо нього), *За Шкóлов* (частина села), *Коло Шкóли* (зупинка), *Старá Шкóла* (будівля), *Шкóла*; з **сферою культури та відпочинку**: *Клуб* (будинок і територія навколо нього), *Коло Клубу* (місце в центрі села), *На Стадіóні* (вигін), *За Стадіóном* (поле); з **будівлями сільськогосподарського призначення**: *Брига́да* (територія), *За Брига́дов* (поле), *На Брига́ду* (дорога), *Тік*, *За Дáмбов* (пасовище), *Молочáрні* (будинок) та ін.

9. Найменування, у яких відображено вірування жителів. Чималою кількістю мікротопонімів представлені найменування, у яких відображено вірування жителів.

Термін *каплі́чка* 'зменш. до *каплі́ця*'; 'у християн – невеличку споруду без вітгаря для відправ і молитов' [СУМ, IV, с. 95] сформував найменування *Каплі́чка* (невелика споруда), *Коло Каплі́чки* (частина села).

Лексема *це́рква* 'будівля, в якій відбувається християнське богослужіння східного обряду' [СУМ, XI, с. 202] є складовою

мікротопонімів різної структури: *Церква, За Церквов* (поле), *Коло Церкви* (місце, зупинка), *Нова Церква, Стара Церква*.

Апелятив *цвінтар* < пол. *stentarz* 'кладовище' [ЕСУМ, VI, с. 231], 'подвір'я і кладовище біля церкви', 'місце, відведене для поховання померлих; кладовище' [СУМ, XI, с. 185] є основою мікротопонімів *Жидівський Цвінтар* (цвинтар, що знаходиться одразу після Вербини справа дороги до Соколова), *Новий Цвінтар, Польський Цвінтар* (цвинтар, що знаходиться після Вербини справа дороги до Соколова), *Старий Цвінтар, Холерський (Холерний) Цвинтар* (невелика територія біля Кошчири).

10. Мікротопоніми, утворені від етнонімів. На території села зафіксовано й мікротопоніми, основами яких стали етноніми. Зокрема, апелятив *москаль* 'вояк, солдат', 'росіянин' [СУМ, IV, с. 808] виражений у пропріативах *Москалька* (роздоріжжя на село Лани Соколівські й Сихів), *На Москальці* (зупинка).

11. Мікротопоніми, основи яких указують на соціальний стан власника.

Номен *князь* в одному зі значень 'голова роду, племені, що стояв на чолі військової дружини, правитель князівства', 'спадковий або дарований королем титул', 'носій титулу', 'етн. наречений, молодий' [СУМ, IV, с. 199] став основою для мікротопоніма *Княжин* (південна частина Оболоні до річки Сукеля).

Як бачимо, у складених найменуваннях села основний компонент уточнений залежним атрибутивним членом, який указує на:

- розмір чи форму об'єкта: *Широка Ленія* (просіка, дорога);
- місце розташування: *Горішний Конець* (частина села), *Горішна Фэрма, Горішний Магазін, Долішний Конець* (частина села), *Долішний Магазін, Долішна Фэрма*;
- якість денотата чи якісь інші його властивості: *Кісні Четвертіни* (сінокіс), *Орні Четвертіни* (поле), *Залізний Магазін*;
- час виникнення: *Нова Церква, Новий Цвінтар, Старий Цвінтар, Стара Церква, Стара Школа*.
- послідовність розташування: *Друга Шнєлька* (просіка, до рога), *Перша Шнєлька, Трєта Шнєлька, Друга Пáнська Ленія, Перша Рíза* та ін.;
- відношення якогось етносу до іменованого об'єкта: *Жидівський Цвінтар, Польський Цвінтар*;

– наповнюваність об'єкта: *Учительський Будинок, Фурáжний Двiр*;

– особу-власника, іменованого антропонімом: *Бáзиків Вігiн* (дорога) < антр. *Бáзик* < *Базьó* [Чучка, с. 44], *Пáнська Пáши* (пасовище), *Яцикова Дорóга* < антр. *Яцик* [Редько, II, с. 1259; Чучка, с. 647] та ін. Окремо потребують обґрунтування щодо віднесення до цієї групи мікротопоніми *Ксьóндзова Леня*, *Пáнська Пáши*. Н. Сокiл зауважує, що всі сполуки з посесивно-релятивними формантами -iв (-ов-а, -ов-о, -ов-е), -ин(а), -ськ- та ін. є відонімними утвореннями [7, с. 127]. З цього приводу Д. Бучко наголошує, що мікротопоніми на зразок *Ксьóндзова Леня*, *Панська Паши* реалізують антропонімну функцію, бо власник поля пан мав ім'я і прізвище, але, оскільки він був у селі один, то найкращим засобом його ідентифікації було не прізвище, а загальна назва пан, яка власне виконувала у цьому випадку роль оніма [2, с. 20];

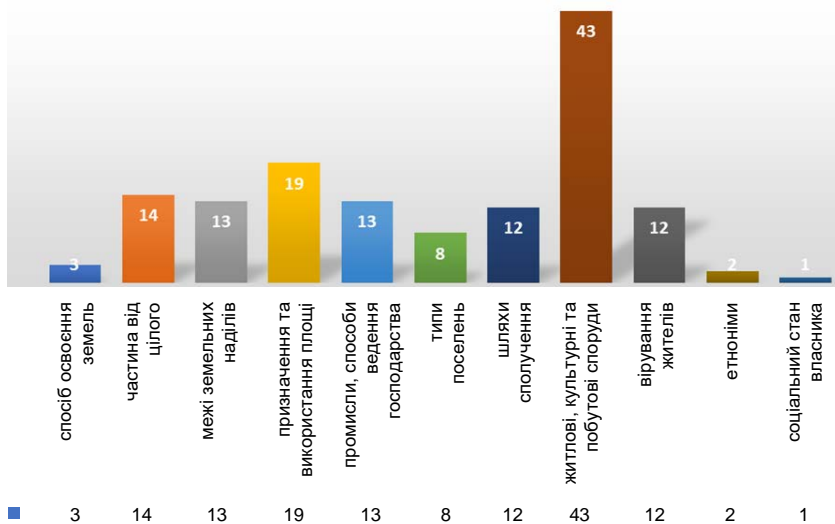

Рис. 1. Кількісна характеристика тематичних груп мікротопонімів села Великі Дідушичі

– суміжне розташування об'єктів: *Малодідушицький Міст* < ойк. Малі Дідушичі, *Сьхівські Стави* < ойк. Сихів, *Човганська Дорога* < ойк. Човгани, *Шкільний сад* та ін.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, з-поміж досліджуваних пропріативів виокремлюємо 11 тематичних груп. Найбільш вагому частку в аналізованому ономастичному селі займають основи на позначення житлових, культурних, господарських та побутових споруд, які стали базою творення 43 власних назв різної структури. Це можна пояснити потребою в забезпеченні життєдіяльності людей. Найпродуктивнішими виявилися номени *цёрква / дорога і ленія* – відповідно 5 і 9 похідних. Найменш кількісно представлені мікротопоніми, утворені від етнонімів та які вказують на соціальний стан власника. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в укладанні словника мікротопонімів села Великі Дідушичі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Баб'як К.* Дідушичі Великі. *Стрийщина: іст.-мемуар. зб.: [в 3 т.] / ред.: І. Пеленська, К. Баб'як.* Нью-Йорк: НТШ, 1990. Т. 3. С. 168–188.
2. *Бучко Д.* Аноніми сіл давнього Любачівського повіту. *Mikrotoponimia na pograniczach językowo-kulturowych / redakcja M. Łesiów, M. Olejnik.* Lublin : Wyd-wo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, 2005. S. 17–23.
3. *Бучко Д. Г.* Отапелятивные топонимы Верхнего Поднестровья. *Proceedings of the XIII th International Congress of Onomastic Sciences, Wrocław, 1982.* Ч. 1, С. 259–265.
4. *Карпенко О. П.* Гідронімікон Центрального Полісся. К.: Київ, 2003, 317 с.
5. *Лемтюгова В. П.* Восточнославянская ойконимия апеллятивного происхождения. Названия типов поселения. Минск: Наука и техника, 1983. 198 с.
6. *Пашкова Н.* Генеза карпатизму кошара. *Slavia Orientalis.* 2020. Т. LXIX. № 4. С. 897–912
7. *Сокіл Н. В.* Мікротопонімія Сколівщини. Львів: Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2008. 205 с.
8. *Яніцька Н. Р.* Мікротопонімія центральних та східних районів Львівської області: дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2012. 396 с.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- Аркушин** – Аркушин Г. Словник західнополіських говірок. Луцьк: Ред.-вид. відд. "Весна" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. Т. 1–2.
- антр.** – антропонім.
- блр.** – білоруське.
- ВТССУМ** – Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2004. 1440 с.
- Габораk¹** – Габораk М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Словник-довідник. Видання друге, доповнене, уточнене. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. 500 с.
- Габораk²** – Габораk М. М. Топонімія Покуття: етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 932 с.
- Грінченко** – Грінченко Б. Словарь української мови. Київ, 1907–1909. Т. 1–4.
- Громко** – Громко Т. В., Лучик В. В., Поляруш Т. І. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини. Київ; Кіровоград: РВГЦ КДПУ, 1999. 221 с.
- Гуц.** – Гуцульські говірки: короткий словник / Г. Гузар, Я. Закревська, У. Єдлінська та ін. Львів: Відродження, 1997. 232 с.
- Данилюк** – Данилюк О. К. Словник народних географічних термінів Волині. Луцьк: Вежа-Друк, 1997. 103 с.
- Дзєндзелівський УЗЛП** – Дзєндзелівський Й. О. Українсько-західно-слов'янські лексичні паралелі. К.: Наукова думка, 1964. 209 с.
- Дидик-Меуш** – Дидик-Меуш Г. Мокряни: Говірка маминого села. Словник. Львів: Піраміда, 2021. 284 с.
- діал.** – діалектне.
- ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови: В 7-ми т. / гол. ред. О. С. Мельничук. К.: Наукова думка, 1982–2012. Т. I–VI.
- Личук** – Личук С. В. Словник народних географічних назв Івано-Франківщини. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2018. 312 с.
- Марусенко** – Марусенко Т. А. Матеріали к словарю украинских географических аеплятивов (названия рельефов). Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика). М.: Наука, 1968. С. 206–255.
- Михальчук** – Михальчук О. І. Мікротопонімія Підгір'я: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Київ, 1998.
- мн.** – множина.
- ойк.** – ойконім.
- Онишкевич** – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок: У 2-х ч. К.: Наукова думка, 1984. Ч. I: А–Н. 495 с.; Ч. II: О–Я. 515 с.

пол. – польське.

пор. – порівняйте.

Редько – Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ: у 2 т. Львів, 2007. Т. 1: А–М. 720 с.; Т. 2: Н–Я. 721–1438 с.

Рудницький – Рудницький Я. Географічні назви Бойківщини. Українська Вільна Академія наук. Серія: Народознавство. 1962. Ч. 23–24.

СУМ – Словник української мови: в 11 т. / І. К. Білодід (гол. ред.) та ін. К.: Наукова думка, 1970–1980.

СУМ20 – Словник української мови online. Томи 1–12. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0>

Худаш – Худаш М. Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (відапелятивні утворення). Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2006. 452 с.

Чучка – Чучка П. Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник. Львів: Світ, 2005. 704 с.

Шийка – Шийка С. В. Словник народних географічних термінів Ровенщини. Тернопіль: Астон, 2016. 118 с.

Шило – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 287 с.

Яшкін – Яшкін І. Я. Слоўнік беларускіх мясцовых геаграфічных тэрмінаў. Тапаграфія. Гідралогія. Мн.: Бел. Навука, 2005. 808 с.

Hrabec – Hrabec S. Nazwy geograficzne Huculszczyzny. Kraków, 1950. 261 s.

> < – походить.

Liubomyr SEHIN, PhD, Associate Prof.,
National University of Kyiv-Mohyla Academy,
Kyiv, Ukraine
ORCID iD: 0000-0003-1966-0773

MICROTOPONYMS OF ANTHROPOGENIC ORIGIN OF THE VILLAGE OF VELYKI DIDUSHYCHI (Stryi district, Lviv oblast)

The author analyzes the lexical-semantic features of microtoponyms of anthropogenic origin in the village of Velyki Didushychi (Stryi District, Lviv Oblast). As a result of the study of 287 microtoponyms it was found that man-made objects constitute a significant part, and 11 semantic groups of microtoponyms were distinguished: the names for trades, methods of household management, types of settlements, residential, cultural, economic

and household buildings, which indicate the method of land development, on a part of the whole, on the border of land allotments, on the purpose and use of the area, on the roads of communication, on the social status of the owner, as well as in which the beliefs of the inhabitants and the formation of ethnonyms are expressed. In each thematic group, the meaning of motivational bases is distinguished, and their etymology is clarified. On the basis of calculations, it was highlighted that the most significant part in the analyzed onomasticon involves the stems for the definition of residential, cultural, economic and household buildings, which became the basis for the creation of 43 proper names of a monolexical, compound and prepositional structure, which is related to ensuring the livelihood of people. Within these groups, the largest number of names was recorded from the appellatives *tserkva* [church] / *dorooha* [road] and *lenia* – 5 and 9 nominations, respectively. It was outlined that the propriatives for determining trades, methods of household management are also productive, as well as those that indicate the purpose and use of the area and that reflect the beliefs of the inhabitants – from 10 to 17 units. Thematic groups that are unproductive in the studied territory are outlined, among which microtoponyms formed from ethnonyms and which indicate the social status of the owner are the least represented.

Keywords: microtoponym, geographical term, creative stem, core word, attributive component, meaning, etymology.

REFERENCES

1. Babiak, K. (1990) Didushychi Velyki [Didushychi Velyki]. *Stryishchyna* [Stryi District]. Niu-York: NTSH [in Ukrainian].
2. Buchko, D. (2005) Anaikonimy sil davnoho Liubachivskoho povitu [Anayconyms of the Villages of Liubachivsky County]. *Mikrotoponimia na pograniczach jezykowo-kulturowych*. Lublin : Wyd-wo Uniwersitetu Marii Curie Skłodowskiej, 2005 [in Ukrainian].
3. Buchko, D. H. (1982) Otapelativnyie toponimy Verkhneho Podnestrovia [The Toponyms Based on the Appellatives og Verkhneho Podnestrovia]. *Proceedings of the XIII th International Congress of jnymastic Sciences*, Wrocław [in Russian].
4. Karpenko, O. P. (2003) Hidronimikon Tsenralnoho Polissia [Hydronymicon of Central Polissia]. Kyiv: Київ [in Ukrainian].
5. Lemtiugova, V. P. (1983) Vostochnoslavianskaia oikonimiiia apeliativnogo proiskhozhdeniia. Nazvaniia tipov poseleniia [Eastern Slavic

Oiconomia of Appellative Origin. Names of Settlement Types]. Minsk: Nauka i teshnika [in Russian].

6. Pashkova, N. (2020) Geneza karpatyzmu koshara [The Genesis of Koshary Carpathianism]. *Slavia Orientalis*. LXIX. 4. 897–912 [in Ukrainian].

7. Sokil, N. V. (2008) Mikrotoponimy Skolivshchyny [The Microtoponyms of Skoliv Region]. Lviv: Lviv. nats. un-t imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

8. Yanitska, N. R. (2012) Mikrotoponimiia tsentralnykh ta skhidnykh raioniv Lvivskoi oblasti [Microtoponymia of the Central and Eastern Districts of Lviv Oblast]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].

SOURCES

1. Arkushyn, H. (2000) Slovyk zakhidnopoliskykh hovirok [Dictionary of the Subdialects of Western Polissia]. Lutsk: Red.-vyd. vidd. "Vesna" Volyn. derzh. un-tu in, Lesi Ukrainky [in Ukrainian].

2. Antr. – antroponim.

3. Blr. – biloruske.

4. Chuchka, P. (2005) Prizvyscha zakarpatskykh ukraiintsev: istoryko-etymolohichni slovyk [Surnames of Transcarpathian Ukrainians: Historical and Etymological Dictionary]. Lviv: Svit [in Ukrainian].

5. Danyliuk, O. K. (1997) Slovyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Volyni [Dictionary of Folk Geographical Terms of Volyn]. Lutsk: Vezha-Druk [in Ukrainian].

6. Dzendzelivskui, Y. O. (1964) Ukraïnsko-zakhidnoslovianski leksychni paraleli [Ukrainian-West Slavic Lexical Parallels]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

7. Dydyk-Meush, H. (2021) Mokriany: Hovirka mamynoho sela. Slovyk [Mokryan: Mother's Village Subdialect. Dictionary]. Lviv: Piramida [in Ukrainian].

8. Dial. – dialektne.

9. Etymolohichni slovyk ukraiïnskoi movy (1982–2012) [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

10. Haborak¹, M. (2008) Nazvy hir i polonyn Ivano-Frankivshchyny. Slovyk-dovidnyk [The Names of Mountains and Polonynas of Ivano-Frankivsk Region. Dictionary and Reference Book]. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].

11. Haborak², M. M. (2013) *Toponimiia Pokuttia: etymolohichniy slovnyk-dovidnyk* [Toponymy of Pokuttia: an Etymological Reference Dictionary]. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].
12. Hrabec, S. (1950) *Nazwy geograficzne Huculszczyzny*. Kraków [in Polish].
13. Hrinchenko, B. (1907–1909) *Slovar ukraïinskoiï movy* [Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyïv [in Ukrainian].
14. Hromko, T. V., Luchyk V. V., Poliarush T. I. (1999) *Slovyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Kirovohradshchyny* [Dictionary of Folk Geographic Terms of Kirovohrad Region]. Kyïv; Kirovohrad: RVHITTS KDPU [in Ukrainian].
15. Hutsulski hovirky: korotkyi slovnyk (1997) [Hutsul Subdialects: a Short Dictionary]. Lviv: Vidrozhennia [in Ukrainian].
16. Khudash, M. L. (2006) *Ukraiïnski karpatski i prykarpatски nazvy naselenykh punktiv (vidapeliatyvni utvorennia)* [Ukrainian Carpathian and Pricarpathian Names of Settlements (Appellative Formations)]. Lviv: In-t narodoznavstva NAN Ukraïny [in Ukrainian].
17. Lychuk, S. V. (2018) *Slovyk narodnykh heohrafichnykh nazv Ivano-Frankivshchyny* [Dictionary of Folk Geographical Names of Ivano-Frankivsk Region]. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].
18. Marusenko, T. A. (1968) *Materialy k slovariu ukraïïnskikh geograficheskikh apeliativov (nazvaniia reliefov)* [Materials for the Dictionary of Ukrainian Geographical Appellative (Names of Reliefs)]. *Polesie (Lingvistika. Arkheologïia. Toponimika)* – [Polissia (Linguistics. Archeology. Toponymy)]. Moskva: Nauka [in Russian].
19. Mn. – mnozhyna.
20. Mykhalchuk, O. I. (1998) *Mikrotoponimiia Pidhiria* [Microtoponymy of Pidhiria]. *Candidate's thesis*. Kyïv [in Ukrainian].
21. Oik. – oikonim.
22. Onyshkevych, M. Y. (1984) *Slovyk boïkivskykh hovirok* [Dictionary of Boïky Subdialects]. Kyïv: Naukova dumka [in Ukrainian].
23. Pol. – polske
24. Por. – porivniaine.
25. Redko, Yu. K. (2007) *Slovyk suchasnykh ukraïïnskykh prizvyshch* [Dictionary of Modern Ukrainian Surnames]. Lviv [in Ukrainian].
26. Rudnytskyi, Ya (1962) *Heohrafichni nazvy Boïkivshchyny* [Geographical Names of Boïkivshchyna]. *Ukraïïnska Akademiia nauk. Seriia: Narodoznavstvo* – [Ukrainian Academy of Sciences. Series: Folklore], 23–24.

27. Shyika, S. V. (2016) Slovnyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Rovenshchyny [Dictionary of Folk Geographical Terms of the Rivne Region]. Ternopil: Aston [in Ukrainian].
28. Shylo, H. (2008) Naddnistriianskyi regionalnyi slovnyk [Transnistrian Regional Dictionary]. Lviv: Instytut ukraiinoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
29. Slovnyk ukraiinskoi movy (1970–1980) [Dictionary of the Ukrainian Language] Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
30. Slovnyk ukraiinskoi movy online [Dictionary of the Ukrainian Language online]. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0>
31. Velykyi tlmachnyi slovnyk suchasnoii ukraiinskoi movy (2004) [A Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. Kyiv; Irpin: VTF "Perun" [in Ukrainian].
32. > < – pokhodyt.

Дата надходження до редакційної колегії – 08.02.2023
Дата затвердження редакційною колегією – 24.02.2023